

สรุปผลงานประจำปี งาน Antibiotic Smart Use การใชยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค ปีงบประมาณ 2557

นายสันทิส กิจปรีชา เภสัชกรชำนาญการ

กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค เริ่มดำเนินงานด้านการใชยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลตั้งแต่ปีงบประมาณ 2552 เป็นต้นมา และได้มีดำเนินงานตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ปีงบประมาณ 2552

- มีการกำหนดการสั่งใชยาในรอกอบยาโรงพยาบาลสอยดาว ซึ่งกำหนดเป็นยาจำเป็น (ED)
- มีการให้องค์รแพทยและกลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค กำหนดแนวทางการใชยาปฏิชีวนะใน 3 โรคเป้าหมาย คือ โรค URI , ท้องร่วงเฉียบพลัน และแผลเลือดออก เป็นลายลักษณอักษรอย่างชัดเจน รวมทั้งติดตามข้อมูลการใชยาปฏิชีวนะใน 3 โรคดังกล่าว
- ใหัคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด ติดตามผลการดำเนินงาน

ปีงบประมาณ 2553

- คณะกรรมการ คปสอ.สอยดาว มีมติใหักลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค ดำเนินงานโครงการ Antibiotics Smart Use ในหน่วยบริการปฐมภูมิ ตามแนวทางการใชยาปฏิชีวนะใน 3 โรคเป้าหมาย ใหัองค์กรแพทยและกลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภคกำหนด
- มีการจัดอบรมใหัความรู้และมอบแนวทางการใชยาปฏิชีวนะใน 3 โรคเป้าหมาย แก่บุคลากรในเครือขายหน่วยบริการปฐมภูมิ
- กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค และบุคลากรในหน่วยบริการปฐมภูมิ ร่วมสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการปฏิบัติตามแนวทางการใชยาปฏิชีวนะใน 3 โรคเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ความสะดวกแก่ผู้ดำเนินงาน และเพื่อใหัการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยเน้นการใหัความรู้แก่ผู้ป่วยเพื่อเป็นพื้นฐานการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใชยาปฏิชีวนะ
- กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางการใชยาปฏิชีวนะใน 3 โรคเป้าหมาย ในหน่วยบริการปฐมภูมิ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานต่อไป

ปีงบประมาณ 2554

- กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค นำปัญหาและข้อบกพร่องที่พบจากการดำเนินงานมาปรับปรุงพัฒนาดังนี้

- มีการเพิ่มรอบรายการยาปฏิชีวนะชนิดรับประทานในหน่วยบริการปฐมภูมิ เพื่อให้การสั่งใช้ยาใน 3 โรคเป้าหมายเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติ
- ปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติตามแนวทางการใช้ยาปฏิชีวนะใน 3 โรคเป้าหมาย ที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้สะดวกและมีประโยชน์มากขึ้น
- ปรับปรุงเกณฑ์การประเมินผลการดำเนินงานให้ละเอียดและครอบคลุมมากขึ้น
- กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางการใช้ยาปฏิชีวนะใน 3 โรคเป้าหมาย ในหน่วยบริการปฐมภูมิ อย่างต่อเนื่อง
  - หน่วยบริการปฐมภูมิทั้งหมดมีการดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี
  - การใช้ยาปฏิชีวนะชนิดรับประทานในผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลสอยดาวและหน่วยบริการปฐมภูมิส่วนใหญ่ มีปริมาณและมูลค่าลดลง
  - ผู้ป่วยที่ไม่ได้รับยาปฏิชีวนะใน 3 โรคเป้าหมาย ในหน่วยบริการปฐมภูมิ ส่วนใหญ่ได้รับการอธิบายเรื่องการรักษาโรคโดยไม่ต้องใช้ยาปฏิชีวนะและอันตรายของยาปฏิชีวนะ และหายดีเป็นปกติหลังจากรักษา ไม่ได้ไปรับการรักษาหรือซื้อยาจากที่อื่น และพึงพอใจต่อการรักษา

ปีงบประมาณ 2555

กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค ได้นำปัญหาและข้อบกพร่องที่พบจากการประเมิน รวมถึงข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่มาปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้นคือ

- ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางการใช้ยาปฏิชีวนะใน 3 โรคเป้าหมาย ในหน่วยบริการปฐมภูมิอย่างต่อเนื่อง และนำปัญหาและข้อบกพร่องที่พบจากการดำเนินงานมาปรับปรุงพัฒนาในการดำเนินงาน เช่น ปรับปรุงเกณฑ์การประเมินผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมมากขึ้น
- เพิ่มแนวทางการใช้ยาปฏิชีวนะ จากเดิม 3 โรค เป็น 4 โรคเป้าหมาย คือ เพิ่มโรคกระเพาะปัสสาวะอักเสบเฉียบพลัน (acute cystitis) ในหน่วยบริการปฐมภูมิ
- มีการจัดอบรมให้ความรู้และมอบแนวทางการใช้ยาปฏิชีวนะใน 4 โรคเป้าหมาย แก่บุคลากรในโรงพยาบาลสอยดาวและเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิ
- สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการปฏิบัติตามแนวทางการใช้ยาปฏิชีวนะในโรคกระเพาะปัสสาวะอักเสบเฉียบพลัน (acute cystitis) ในหน่วยบริการปฐมภูมิ
- ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางการใช้ยาปฏิชีวนะใน 4 โรคเป้าหมาย ในโรงพยาบาลสอยดาวและหน่วยบริการปฐมภูมิ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานต่อไป

ปีงบประมาณ 2556

ในปีงบประมาณ 2556 ได้ปรับแนวทางการดำเนินงาน Antibiotic Smart Use จากที่ได้เน้นการติดตามและประเมินการจ่ายยาปฏิชีวนะใน 4 โรคเป้าหมายในโรงพยาบาลสอยดาวและหน่วยบริการปฐมภูมิ ได้แก่ URI , ท้องร่วงเฉียบพลัน, แผลเลือดออก และกระเพาะปัสสาวะอักเสบเฉียบพลัน เป็นไปตามแนวทางการบริหารจัดการจ่ายตามเกณฑ์คุณภาพผลงานบริการสำหรับหน่วยบริการประจำและรับการส่งต่อประจำปีงบประมาณ 2556 ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ซึ่งในส่วนของ การใช้ยาอย่างสมเหตุผล ได้กำหนดเกณฑ์คุณภาพการจ่ายยาปฏิชีวนะใน 2 โรคเป้าหมายในแผนกผู้ป่วยนอก ได้แก่ URI และ อุจจาระร่วงเฉียบพลัน โดยมีการพัฒนาจากเกณฑ์คุณภาพระบบยาเดิมที่เน้นการประเมินเชิงกระบวนการพัฒนาระบบ ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นตัวชี้วัดในเกณฑ์ระบบยา ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2552 มาสู่การวัด output ของการพัฒนาระบบ โดยใช้โปรแกรม Electronic tool version 1.0 ซึ่งพัฒนาโดยสมาคมเภสัชกรรมโรงพยาบาล(ประเทศไทย)และสปสช.เขต 9 นครราชสีมา ซึ่งจากการประมวลผลตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2555 ถึง กันยายน 2556 พบว่าสัดส่วนและมูลค่าการใช้ยาปฏิชีวนะใน 2 กลุ่มโรคเป้าหมายลดลงอย่างชัดเจน

ผลการดำเนินงานปี 2557

ในปีงบประมาณ 2557 การดำเนินงาน Antibiotic Smart Use ยังคงเป็นรูปแบบเดียวกับปี 2556 ได้แก่การติดตามคุณภาพการจ่ายยาและมูลค่าการใช้ยาปฏิชีวนะใน 2 กลุ่มโรคเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มโรค URI และอุจจาระร่วงเฉียบพลัน โดยใช้เกณฑ์ประเมินจากสปสช. แต่เนื่องจากโปรแกรม Electronic tool version 1.0 ไม่สามารถนำเข้าข้อมูลเพื่อนำไปประมวลผลได้ ในปี 2557 จึงปรับไปใช้ข้อมูลจากโปรแกรม HosXP แทน

โดยทางสปสช.ได้กำหนดเกณฑ์การประเมินและให้คะแนนเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ตาราง M2 คะแนนคุณภาพของการจ่ายยาปฏิชีวนะใน 2 โรคเป้าหมาย

การประเมินร้อยละของใบสั่งยาผู้ป่วย 2 โรคเป้าหมาย ที่ได้รับยาปฏิชีวนะ	คะแนน
≤ 20	5
21-30	3
31-40	1
> 40	0

สูตรการคำนวณ 1). ร้อยละของใบสั่งยาผู้ป่วย URI ที่ได้รับยาปฏิชีวนะ

$$= \frac{\text{จำนวนใบสั่งยาผู้ป่วย URI ที่ได้รับยาปฏิชีวนะ}}{\text{จำนวนใบสั่งยาผู้ป่วย URI ทั้งหมด}} \times 100$$

ตัวตั้ง = จำนวนในสั่งยาของผู้ป่วยนอกที่มารับบริการในหน่วยบริการ ในกลุ่มโรคติดเชื้อเฉียบพลันในระบบทางเดินหายใจ ตามรหัส ICD-10 ที่กำหนดใน ตาราง M2-1 และ มีการให้ยาปฏิชีวนะ
ตัวหาร = จำนวนในสั่งยาของผู้ป่วยนอกที่มารับบริการในหน่วยบริการ ในกลุ่มโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจส่วนต้น ทั้งหมด ตามรหัส ICD-10 ที่กำหนดใน ตาราง M2-1

สูตรการคำนวณ 2). ร้อยละของใบสั่งยาผู้ป่วยอุจจาระร่วงเฉียบพลันที่ได้รับยาปฏิชีวนะ

$$= \frac{\text{จำนวนใบสั่งยาผู้ป่วยอุจจาระร่วงเฉียบพลันที่ได้รับยาปฏิชีวนะ}}{\text{จำนวนใบสั่งยาผู้ป่วยอุจจาระร่วงเฉียบพลันทั้งหมด}} \times 100$$

ตัวตั้ง = จำนวนในสั่งยาของผู้ป่วยนอกที่มารับบริการในหน่วยบริการ ในกลุ่มโรคอุจจาระร่วงเฉียบพลัน ตามรหัส ICD-10 ที่กำหนดใน ตาราง M2-2 และ มีการให้ยาปฏิชีวนะ
ตัวหาร = จำนวนในสั่งยาของผู้ป่วยนอกที่มารับบริการในหน่วยบริการในกลุ่มโรคอุจจาระร่วงเฉียบพลัน ทั้งหมด ตามรหัส ICD-10 ที่กำหนดใน ตาราง M2-2

ตารางสรุปข้อมูลการประมวลผลตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2556 - กันยายน 2557

เดือน	ต.ค.-56	พ.ย.-56	ธ.ค.-56	ม.ค.-57	ก.พ.-57	มี.ค.-57	เม.ย.-57	พ.ค.-57	มิ.ย.-57	ก.ค.-57	ส.ค.-57	ก.ย.-57
จำนวนใบสั่งยาที่ถูก Dx กลุ่ม URI	307	251	301	311	265	213	168	126	188	207	195	261
จำนวนใบสั่งยาที่ถูก Dx กลุ่ม URI และได้รับยาปฏิชีวนะ	80	50	70	71	85	88	50	35	67	68	59	76
สัดส่วนใบสั่งยาในกลุ่มโรค URI ที่สั่งใช้ยาปฏิชีวนะ	26.06%	19.92%	23.26%	22.83%	32.08%	41.31%	29.76%	27.78%	35.64%	32.85%	30.26%	29.12%
มูลค่าการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะในกลุ่มโรค URI	4,134.00	3,773.00	4,754.00	8,507.00	8,539.00	5,006.00	3,163.00	1,889.00	4,465.00	4,675.00	2,972.00	5,820.00
จำนวนใบสั่งยาที่ถูก Dx กลุ่ม AGE	36	31	24	66	52	39	41	37	46	34	43	36
จำนวนใบสั่งยาที่ถูก Dx กลุ่ม AGE และได้รับยาปฏิชีวนะ	11	9	4	10	19	7	12	6	6	3	8	5
สัดส่วนใบสั่งยาในกลุ่มโรค AGE ที่สั่งใช้ยาปฏิชีวนะ	30.56%	29.03%	16.67%	15.15%	36.54%	17.95%	29.27%	16.22%	13.04%	8.82%	18.60%	13.89%
มูลค่าการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะในกลุ่มโรค AGE	133	112	170	262	290	91	140	104	54	56	146	71
สัดส่วนใบสั่งยาทั้ง 2 กลุ่มโรค ที่สั่งใช้ยาปฏิชีวนะ	26.53%	20.92%	22.77%	21.49%	32.81%	37.70%	29.67%	25.15%	31.20%	29.46%	28.15%	27.27%
มูลค่าการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะทั้ง 2 กลุ่มโรค	4,267.00	3,885.00	4,924.00	8,769.00	8,829.00	5,097.00	3,303.00	1,993.00	4,519.00	4,731.00	3,118.00	5,891.00

มูลค่ายาปฏิชีวนะที่ใช้ในกลุ่มโรค URI

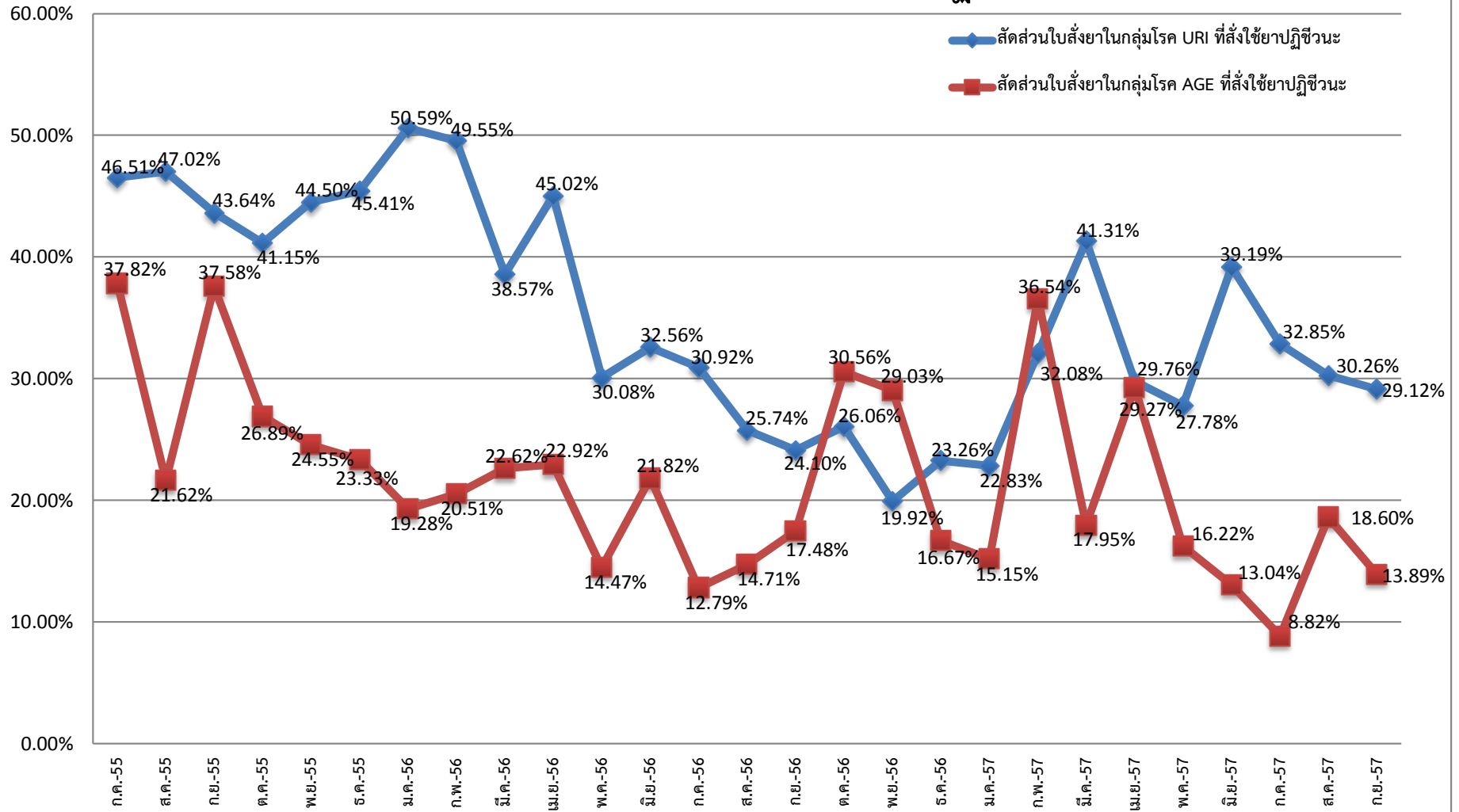
ยา	ต.ค.-56	พ.ย.-56	ธ.ค.-56	ม.ค.-57	ก.พ.-57	มี.ค.-57	เม.ย.-57	พ.ค.-57	มิ.ย.-57	ก.ค.-57	ส.ค.-57	ก.ย.-57	รวม
Augmentin 625	855	1133	1404	1820	969	459	714	170	935	1268	900	1170	11,797
Amoxicillin 500	2404	2131	2471	3170	3102	3264	1518	1275	2769	2881	1364	1870	28,219
Amoxicillin syrup	306	111	513	475	665	1064	646	133	418	374	353	266	5,324
Roxithro 150	76	23	46	92	67	69	105		30	41	34	106	689
Amoxicillin 250	167	120	120	320	90	150	90	195	90	51	135	150	1,678
Erythro syrup					150		90	30		60			330
ยาอื่น ๆ	326	255	200	2,630	3,496			86	223		186	2,258	9,660
มูลค่าการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะในกลุ่มโรค URI	4,134.00	3,773.00	4,754.00	8,507.00	8,539.00	5,006.00	3,163.00	1,889.00	4,465.00	4,675.00	2,972.00	5,820.00	57,697

มูลค่ายาปฏิชีวนะที่ใช้ในกลุ่มโรค AGE

ยา	ต.ค.-56	พ.ย.-56	ธ.ค.-56	ม.ค.-57	ก.พ.-57	มี.ค.-57	เม.ย.-57	พ.ค.-57	มิ.ย.-57	ก.ค.-57	ส.ค.-57	ก.ย.-57	รวม
Norflox 400	81	54	30	99	129	51	140	63	54	36	114	71	922
Norflox 100	20	6			12						6		44

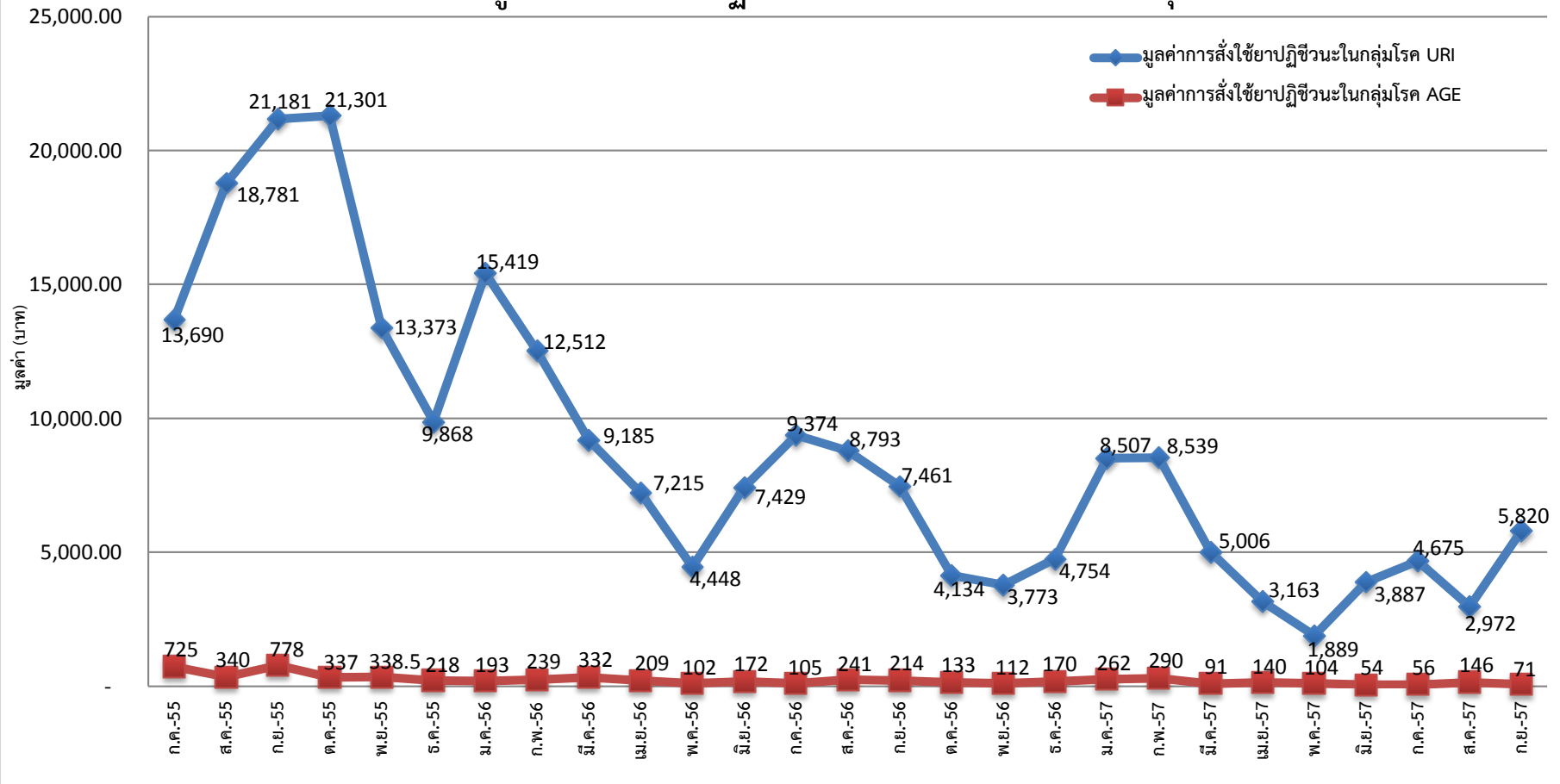
Ofloxacin 200					50								50
Co-trimox suspension		12			20	40				20	26		118
Amoxicillin 500			90										90
Amoxicillin syrup					38								38
Ceftriaxone	32			123	41			41					237
Metronidazole		40	50	40									130
มูลค่าการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะในกลุ่มโรค AGE	133	112	170	262	290	91	140	104	54	56	146	71	1,629

กราฟแสดงสัดส่วนของใบสั่งยาที่สั่งใช้ยาปฏิชีวนะ

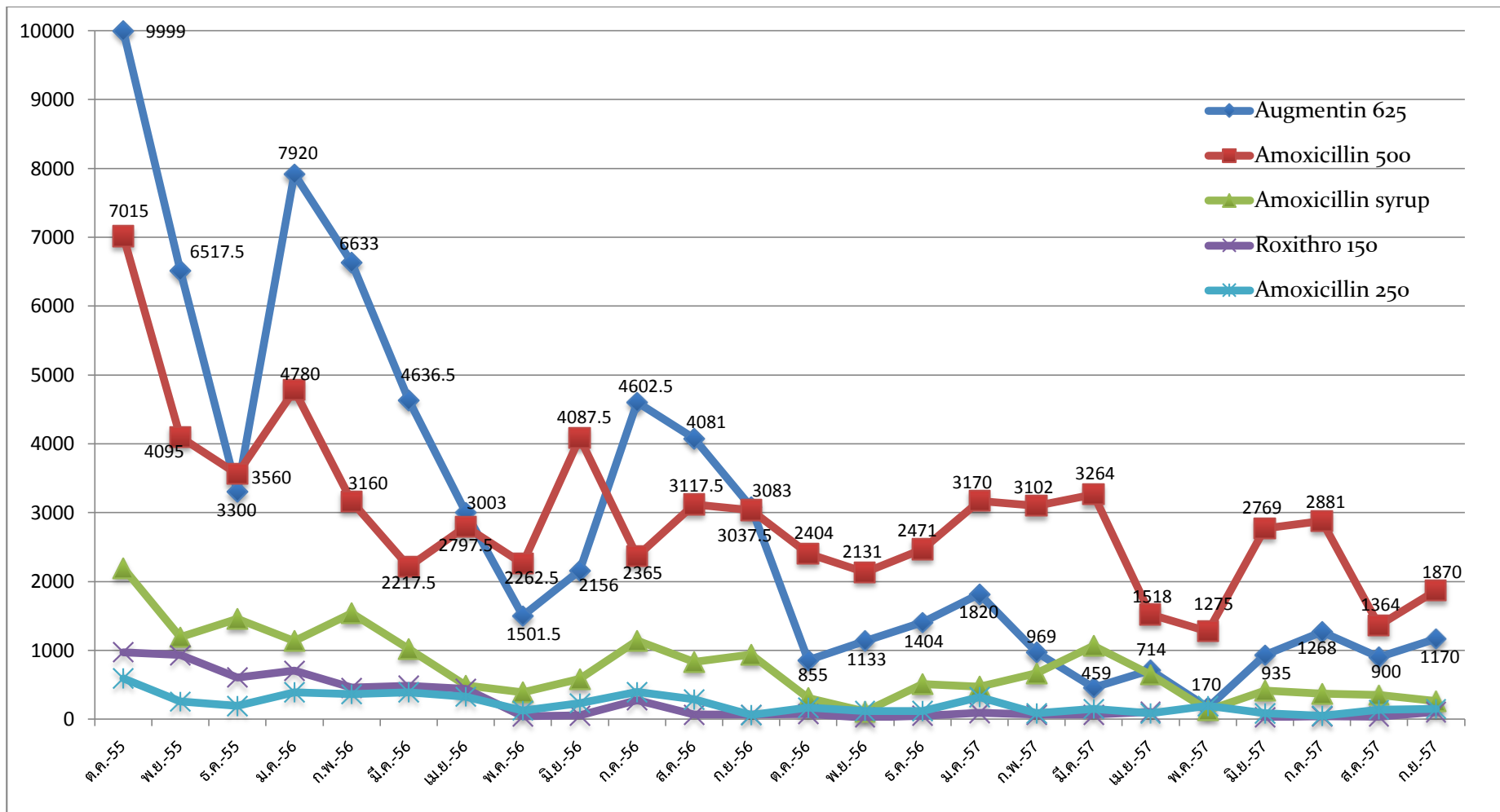

กราฟแสดงมูลค่าการสั่งจ่ายยาปฏิชีวนะทั้งหมดเปรียบเทียบกับ 2 กลุ่มโรค

กราฟแสดงมูลค่าการใช้ยาปฏิชีวนะในกลุ่มโรค URI

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2556 ฝ่ายเภสัชกรรมได้รับทราบเกณฑ์คุณภาพ และได้ดำเนินการแจ้งเกณฑ์ดังกล่าวพร้อมทั้งให้คู่มือแนวทางการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล สำหรับบุคลากรทางการแพทย์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการให้แก่ทีมแพทย์ แผนกผู้ป่วยนอกและอุบัติเหตุฉุกเฉิน พบว่าสัดส่วนและมูลค่าการใช้ยาปฏิชีวนะใน 2 กลุ่มโรคมียาวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมูลค่าการใช้ยาปฏิชีวนะในกลุ่มโรค URI ก่อนเริ่มโครงการซึ่งเคยมีมูลค่าสูงกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ปัจจุบันลดลงเหลือ 2,000-6,000 บาทต่อเดือน แต่มีช่วงเดือนก.พ. 2557 พบว่าสัดส่วนการใช้ยาปฏิชีวนะเริ่มกลับมาสูงขึ้นและลดลงในช่วงปลายปีงบประมาณ

ในส่วนมูลค่าของยาปฏิชีวนะที่มีการใช้มากในกลุ่มโรค URI ได้แก่ Augmentin 625 mg โดยก่อนเริ่มโครงการมีมูลค่าการใช้สูงถึง 7,000-10,000 บาทต่อเดือน ภายหลังมูลค่าการใช้ลดลงเหลือประมาณ 1,000 บาทต่อเดือน และในส่วนของ Amoxicillin มูลค่าการใช้ก็ลดลงอย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

- เนื่องจากโรงพยาบาลมีแพทย์หมุนเวียนทุก 3 เดือน ทำให้ต้องชี้แจงเกณฑ์คุณภาพของการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะในทั้ง 2 กลุ่มโรค เพื่อให้แพทย์เวียนได้รับทราบและเข้าใจหลักเกณฑ์ดังกล่าว
- โปรแกรม Electronic tool version 1.0 ที่ใช้ประมวลผลข้อมูล ช่วงหลังมีปัญหานำเข้าข้อมูลเพื่อประมวลไม่ได้ ทำให้ต้องใช้รายงานจากโปรแกรม HosXP ซึ่งพบว่าข้อมูลที่ได้มีความต่างกัน
- ข้อมูลคุณภาพของการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะใน 2 กลุ่มโรคที่ได้รับรายงานจากสปสช. พบว่ามีความแตกต่างจากข้อมูลที่เรียกจากโปรแกรม HosXP ซึ่งได้ลองสอบถามไปยังสปสช.เขต 6 ระยอง ถึงรายการยาที่กำหนดให้เป็นยาปฏิชีวนะและรายละเอียดการคำนวณสัดส่วนใบสั่งยาใน 2 กลุ่มโรค ซึ่งทางฝ่ายยังไม่ได้รับข้อมูลดังกล่าวจากทางสปสช.
- ไม่สามารถแยกข้อมูลได้ว่าจุดใดสั่งยาปฏิชีวนะได้ตามเกณฑ์มากน้อยแค่ไหน ซึ่งหากแยกได้จะช่วยให้สามารถพัฒนาและแก้ไขในจุดที่ยังมีปัญหา ให้สามารถตรวจรักษา 2 กลุ่มโรคดังกล่าวให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น